

Bilsem görsel sanatlar alanı öğrencilerinin görsel araştırma yöntemleriyle hazırladıkları projelere yönelik görüşleri

Bilsem visual arts students' views on projects prepared using visual research methods

Gönderim Tarihi / Received: 11.01.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 06.10.2021

Doi: <https://doi.org/10.31795/baunsobed.858697>

Asuman DAŞDEMİR**1

Ayşe Dilek KIRATLI²

ÖZ: Lise projeleri daha çok nitelikli insan gücünün gelişimi süreçlerine katkı sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Alanı her ne olursa olsun öğrencilerin evrensel değerlerde ve ölçütlerde yapılan araştırmaları tanımaları, kullanmaları ve kendi projelerine yansıtılabilmeleri büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde özel yetenekli bireylere destek eğitimi veren Bilim ve Sanat Merkezlerinin (BİLSEM) temel amaçlarından biri bu bireylere bilimsel çalışma disiplini kazandırarak projeler gerçekleştirmelerini sağlamaktır. BİLSEM’lerde genel zihinsel yetenek alanından eğitim gören öğrenciler, projelerini bilimsel bir araştırmanın içeriğine uygun olarak hazırlayıp nitelikli yarışmalara katılabilirlerken, görsel sanatlar yetenek alanı öğrencilerinin ise hazırladığı projelerin bilimsel araştırma içeriklerinden çok uzak oldukları görülmüştür. Bu araştırmada İzmit Bilim ve Sanat Merkezinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında görsel sanatlar alanı proje programındaki beş öğrencinin bilimsel veya görsel araştırma yöntemlerine göre hazırladıkları projelere yönelik görüşlerinin neler olduğu belirlemeye çalışılmıştır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup fenomenoloji (olgubilim) ile desenlenmiştir. Veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme kullanılmıştır. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplar içerik analizi ile incelenmiştir. Veriler, ulaşılan kod ve temalarla birlikte tablo haline getirilerek bulgularda yer verilmiştir. Araştırma sorularıyla hazırlanan projelerin öğrencilere katkısı, proje hazırlama sürecinde öğrencilerin kendilerinde gördükleri güçlü ve zayıf yönler, öğrencilerin proje konularını belirlemelerindeki etkenler ve yeni bir proje hazırlamaları durumunda öğrencilerin dikkat edecekleri faktörlerin neler olacağına yönelik bulgular yorumlanmıştır. Araştırmanın katılımcıları olan öğrencilerin, hem nitelikli proje çalışmaları ortaya koydukları hem de bu süreçte önemli kazanımları sağladıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Görsel sanatlar, Bilim ve sanat merkezleri, Görsel araştırma yöntemleri, Proje

ABSTRACT: High school projects are mostly carried out to contribute to the development of qualified manpower. Regardless of the field, it is of great importance for students to recognize, use and reflect the researches done through universal values and criteria on their own projects. One of the main objectives of BİLSEMs, which provide support training to specially talented individuals in our country, is to provide these individuals with a scientific study discipline and to carry out their own projects. While students studying in the field of general mental ability at BİLSEM can prepare their projects in accordance with the content of a scientific research and participate in qualified competitions, it has been observed that the projects prepared by visual arts talent field students are far from scientific research content. In this study, it has been tried to identify the views of five students in the visual arts field project program in the 2018-2019 academic year at İzmit Science and Art Center regarding the projects they prepared according to scientific or visual research methods. Qualitative research method was used in this study and it was designed with phenomenology. Interview consisting of semi-structured questions, one of the data collection tools, was used. The answers given by the students to these questions were analyzed with content analysis. The data, together with the codes and themes, were tabulated and included in the findings. Through research questions; the findings regarding the contribution of the prepared projects to the students, the strengths and weaknesses of the students in the process of preparing the project, the factors in determining the project subjects and the factors that students will pay attention to in case they prepare a new project were interpreted. It was observed that each of the students, who were also the participants of the study, both produced qualified project studies and accomplished important achievements in this process.

Keywords: Visual arts, Science and art centers, Visual research methods, Project

** Sorumlu Yazar / Corresponding Author

¹ Öğretmen, İzmit Bilim ve Sanat Merkezi-Görsel Sanatlar, dasedemirasuman@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3578-8232>

² Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü/Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, aderkara@anadolu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5723-5124>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

Developing the special abilities of individuals is of great importance in the progress of the societies they belong to. In this context, it is important for gifted individuals to be able to identify the problems of their countries and produce solutions to them, and to reveal the importance of national and cultural values. In addition, in the international sense, it is of great importance for every nation to carry out projects/research that can reveal the skills of the century we live in.

In our country, Science and Art Centers (BİLSEM), which are affiliated to the Ministry of National Education, provide support education to gifted and talented individuals. In BİLSEM, disciplinary, project-based, enriched and differentiated educational activities are carried out for students in line with their abilities and interests. Students who complete the Special Talent Development Program at BİLSEM continue their education at the Project level until the last year of high school. In this program, students can produce a project individually as well as with a group. Students determine the subject of the project, which they can work individually or as a group, under the guidance of their advisor teachers. It is ensured that the students learn the method information in the projects they prepare in accordance with the scientific or visual research methods, with the guidance of the advisor teachers during the project program process. Especially in BİLSEMs, the projects that gifted high school students will prepare in various fields are expected to be qualified. It is aimed to encourage these students to work in line with their special abilities and to contribute to the development of their scientific studies.

More qualitative methods can be used in the field of social sciences, and more quantitative methods in numerical departments, or mixed-patterned methods that can cover both. While qualitative research methods may be suitable for some artistic projects, these methods may not be suitable for most artistic projects. In addition, there is no platform or written publication in our country where students at national or international level can permanently evaluate their artistic works apart from the exhibition. In this context, it is important to enable art students to learn scientific and visual research methods in order to diversify their artistic studies and methods and to use internationally valid literature methods in their research. Visual research methods are methods that use some form of visual material as part of the evidence-building process to investigate research questions. The aim of this research is to determine the views of five students in the visual arts project program in the 2018-2019 academic year at the Izmit Science and Art Center about the projects they prepared according to scientific or visual research methods.

For this purpose, answers to the following questions were sought.

- a) What are the students' views on the contribution of the projects they prepare with scientific or visual research methods to them?
- b) What are the students' views on their own strengths and weaknesses in projects prepared with scientific or visual research methods?
- c) What are the students' views on what is the factor in determining the research topics?
- d) What are the students' views on the factors they will consider in case they prepare a new project?

Methodology

In this research, qualitative research method was used and it was patterned with phenomenology. Interview consisting of semi-structured questions, one of the data collection tools, was used. In the semi-structured interview form prepared as a data collection tool, students were asked seven questions questioning their experiences and perceptions during the project process, and detailed data were tried to be obtained from the answers given by the students. In this study, the data obtained through semi-structured interview questions were analyzed through content analysis. During the examination, an in-depth analysis was tried to be made by making interpretations and inferences. Thus, the answers of the students, which reveal their experiences about the projects they prepared using any of the scientific or visual research methods, were examined by considering them with research questions.

Findings and discussion

In the research, it was found out that the projects prepared by the students depending on the scientific/visual research methods and the project preparation process offered them a quality research and a new knowledge learning experience. In the findings about the strengths and weaknesses that the students reflected in themselves, it was seen that they were strong in "preparing the conceptual framework of the research" and weak in "preparing the presentation, writing the findings and conclusion sections". With the research, it is also aimed to reveal what the factors are in determining the project topics of the students. Within the scope of this purpose, it was observed that the students turned to their areas of interest and determined the project topics to the extent that the opportunities offered. In the research, it has been revealed that one of the factors that students will consider in case of preparing a new project is to benefit from their previous project preparation experiences. It is also possible to describe the knowledge acquired by students in the process as "lessons learned" to use in another experience.

Results and recommendations

As the experiences and findings of the students in this process reveal, it is possible to say that the process has positive contributions to the students in general. All of the students participating in the research prepared a project suitable for scientific/visual research methods for the first time during the project program. This situation provided the students with the acquisition of new and qualified knowledge. Therefore, the students, who were also participants of the research, experienced the excitement and pride of doing a quality study in this process.

In this research process, students consider themselves sufficient, especially in writing their conceptual framework, in the projects they prepare with scientific or visual research methods. The reason for this is thought to be that the students can do this more easily because they both spare more time and make use of the existing information in preparing the conceptual part of the research, which is the literature/resource scanning part. However, it was observed that the students, who considered reporting the findings and conclusion part of their projects as their weakness, had difficulty in creating a report based on their own research data, independent of existing information. It is thought that this situation arises from the lack of knowledge about how the students should analyze the data they have obtained. For students in this age group, data analysis can be developed based on more experience.

In the process of preparing their projects, students should be provided with the opportunity to meet with many researches outside of research, practices and theories in the field of visual arts. Therefore, different applications made in the field of visual arts can create an idea for their own projects. In this way, students can conclude that their research is not only limited to their own artistic (mainly painting) works, but they can also make projects in which participants are included in the implementation process.

In BİLSEM, students of the project program with general mental abilities and special talents will not hesitate to include art in their projects if they have a good command of scientific and visual research methods, regardless of the disciplines they are researching. Regardless of the scope of the projects, the visualization of the project is at least as important as the content of the research. Therefore, in BİLSEMs, it is very important that students of general mental ability, other than students of visual arts, receive art education in this regard.

Giriş

Yetenekli olarak ifade edilen kişiler genellikle bilimde, sanatta veya sporda sergiledikleri üstün performansla kendilerine hayran bıraktıran kişiler olarak bilinmektedir. “Yetenek” terimi en yaygın olarak olağanüstü performansları içeren atletizm, drama, dans, mekanik beceri, liderlik, müzik ve görsel sanatlar gibi alanlar için kullanılmaktadır. Literatür, yetenekli bir çocuğun veya gençliğin bazı özel kapasitelerde yaş gruplarından yüksek derecede hassasiyet, özveri ve olağanüstü performansla öne çıktığını ortaya koymaktadır (Bloom, 1982). Her toplum bu bireylerini yönetsel, politik, bilimsel ve profesyonel rollere hazırlanmalarını ister ve bu yönde eğitir. Bireylerin sahip oldukları özel yeteneklerin geliştirilmesi, ait oldukları toplumların ilerlemesinde büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda özel yetenekli bireylerin ülkelerinin sorunlarının ne/ler olduğunu belirleyerek bunlara çözümler üretebilmesi, millî ve kültürel değerlerin önemini ortaya koyabilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca uluslararası anlamda, yaşadığımız yüzyılın becerilerini ortaya koyabilen projelerin/araştırmaların yapılması da her ulus için büyük bir öneme sahiptir.

Özel yetenekli çocuklar, yüksek performans yeteneğine sahiptir. Bunlar, benlik ve topluma katkılarını gerçekleştirmek için normal okul programı tarafından normal olarak sağlananların ötesinde farklılaştırılmış eğitim programlarına ve/ya hizmetlere ihtiyaç duyan çocuklardır (Alexander, 1981). 1972 yılında Amerika’da özel yeteneklilerle ilgili politikanın belirlenmesi amacıyla yayımlanan Marland Raporunda özel yetenekli bireyler, normal okulda sağlanan eğitim programlarının ötesinde, farklılaştırılmış eğitim programlarına veya hizmete ihtiyaç duyan çocuklar olarak ifade edilmiştir. Bu rapora göre özel yetenekli kişilerin tanımlanması için aşağıdaki alanlardan herhangi birinde kanıtlanmış başarı ve/ya potansiyel yeteneğe sahip olması gerekmektedir. Bu çocukları tanımlayan altı ölçüt şunlardır:

1. Genel entelektüel yetenek
2. Özel akademik yetenek
3. Yaratıcı veya üretken düşünme
4. Liderlik yeteneği
5. Görsel ve gösteri sanatları
6. Psikomotor yetenek

Bu raporda ayrıca özel yetenekli bireylerin okul nüfusunun %3 ila 5’ini kapsayacağı varsayımı da yapılmaktadır (Marland, 1972). Ülkemizde de Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Marland Raporu (1972)’na benzer şekilde yetenek ölçütlerini özel yetenekli bireylerin tanımlanmasında kullanmıştır. Bu tanımlamayı MEB Bilim ve Sanat Merkezlerinin (BİLSEM) 2019 yılı yönergesinde şu şekilde ifade edilmektedir:

Madde 4- m) “Yaşlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey” şeklinde tanımlamaktadır (MEB, 2019).

BİLSEM’ler, ülkemizde MEB’nin, 7-17 yaş aralığındaki özel yetenekli bireylerin destek eğitimi almaları için açılan Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kurumlardır. Destek eğitimi; öğrencilerin devam ettiği örgün eğitimlerine ek olarak haricî bir günde veya saatte ilgi ve yetenekleri doğrultusunda aldıkları ilave eğitim olarak tanımlanabilir. Bakanlık tarafından birtakım değerlendirme ölçeklerinin uygulandığı ve sonuçlarına bağlı olacak şekilde “başarılı” olarak nitelendirilen öğrenciler bu kurumda genel, görsel sanatlar ve müzik yetenek alanlarından en az biri, en fazla ikisinden eğitim alma hakkına sahip olabilmektedirler. BİLSEM’de öğrencilere yetenek ve ilgi alanları doğrultusunda disipline dayalı, proje tabanlı, zenginleştirilmiş ve farklılaştırılmış eğitim etkinlikleri düzenlenmektedir. Bu durum “amaçlar” başlığı ile “özel yetenekleri doğrultusunda bilimsel çalışma disiplini kazanmaları, disiplinler arası düşünme, sorunları çözme, belirlenen ihtiyaçları karşılamaya yönelik projeler gerçekleştirmeleri amaçlanır” şeklinde BİLSEM Yönergesinde de yer almaktadır (MEB, 2019).

Genel yetenek alanından kayıtlı olan öğrenciler toplamda beş farklı programda eğitim alırken özel yetenek alanları olan görsel sanatlar ve müzik alanlarından kayıtlı öğrenciler üç farklı programda eğitim

almaktadır. Bunun nedeni görsel sanatlar ve müzik yetenek alanlarından tanınarak BİLSEM’de eğitim almaya hak kazanan öğrencilerin bireysel yetenekleri belirlendiği için Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme (BYF) programından muaf tutularak Özel Yetenekleri Geliştirme (ÖYG) Programından eğitimlerine devam ettirilmeleridir. Özel Yetenekleri Geliştirme Programını tamamlayan öğrenciler Proje basamağında BİLSEM eğitimlerinde lise son sınıfa kadar devam etmektedirler. Öğrenciler bu programda bireysel olabileceği gibi grupla da bir proje üretebilmektedirler. BİLSEM Yönergesinin 22. maddesinde proje üretimi ve yönetimi programının tanımı, “*Özel yetenekleri geliştirme programını tamamlayan öğrencilerin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda bir alanda/disiplinde grupla veya bireysel olarak yürütülen eğitim programıdır*” şeklindedir (MEB, 2019).

BİLSEM’lerde eğitim, öğrencilerin yetişkinlik dönemlerinde ihtiyaç duyacakları sosyal, kişisel, akademik, üst düzey düşünmeyi sağlayan ve akademik beceriler kazandıran, potansiyellerine, ilgi ve yeteneklerine uygun olarak hazırlanmaktadır. Ayrıca eğitim, özel yetenekliler için en etkili yöntemlerin başında gelen zenginleştirme ve farklılaştırma ile yapılan etkinliklerden oluşmaktadır. Bunu destekleyen ifade BİLSEM Yönergesinde şu şekilde yer almaktadır:

Madde 15- b) “BİLSEM’de özgün ürün, proje ve üretimlerin gerçekleşmesi için öğrencilerin yeteneklerine uygun proje tabanlı, disiplinler arası, zenginleştirilmiş, farklılaştırılmış eğitim programı uygulanır ve eğitim etkinlikleri düzenlenir (MEB, 2019)”.

Projelerini hazırlayan öğrencilerden bilimsel etik kurallarına uymaları, problem çözme becerilerini, yaratıcılık ve hayal güçlerini kullanmaları ve geliştirmeleri beklenir. Öğrencilerin proje hazırlama sürecinde ayrıca gözlem yapma, düşünme, merak etme, sorgulama ve problemlerle baş etme gibi alt kazanımlara da ulaşmaları sağlanabilmektedir.

Bilim ve Sanat Merkezinde proje programındaki öğrenciler dönem boyunca en az bir proje hazırlayabilmektedir. Bir proje öğrencisi, liseden mezun oluncaya kadar BİLSEM’de her yıl bir adet olmak üzere (projenin uzunluğuna ve BİLSEM’e başlama yaşına bağlı olarak) en fazla dört proje hazırlayabilmektedir. Öğrenciler bireysel veya grup olarak çalışabileceği projenin konusunu danışman öğretmenlerinin rehberliğinde belirler ve yürütürler. Öğrencilerin, bilimsel veya görsel araştırma yöntemlerine uygun olarak hazırlayacakları projelerdeki yöntem bilgisini, proje programı sürecinde danışman öğretmenlerin rehberliği ile öğrenmeleri sağlanmaktadır. Bu da BİLSEM Yönergesinde şu şekilde ifade edilmektedir;

Madde 22- ç) “Proje üretimi ve yönetimi programı kapsamında yürütülen etkinliklerde yöntem olarak öğretmenlerin öğrencilere bilgi aktarmasından çok belirlenen projeler doğrultusunda çalışmalarını ve bu süreç içerisinde öğrenmeleri temel alınır (MEB, 2019)”.

Proje programındaki öğrenciler, projelerini eğitim-öğretim yılı sonuna kadar tamamlayarak bir raporla birlikte kurumun araştırma ve geliştirme birimine teslim edebilirler. Projesini tamamlayamayan öğrenciler ise danışman öğretmeni ile birlikte projenin gerçekleştirilememesi nedenlerini yazılı bir rapor haline getirerek öğretmenler kuruluna bildirir. BİLSEM Yönergesinde belirtilmemesine rağmen öğrencilerden proje raporlarını bilimsel bir araştırmanın içerik düzenlenme formatına uygun olarak hazırlamaları beklenmektedir.

Özellikle BİLSEM’lerde özel yetenekli lise öğrencilerinin çeşitli alanlarda hazırlayacakları projelerin nitelikli olması beklenmektedir. Bu öğrencileri, özel yetenekleri doğrultusunda yaptıkları çalışmalarını teşvik etmek ve bilimsel çalışmalarının gelişimine katkı sağlaması amacıyla ülkemizde lise öğrencilerinin araştırmalarını en nitelikli olarak değerlendiren tek kurum Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)’tır. Araştırmaların bilimsel literatür çerçevesinde hazırlanmasını isteyen TÜBİTAK gibi kurumlar için öğrencilere hazırladıkları projelerde bu yöntemlerin süreç içinde öğretilmesi önem taşımaktadır. Öğrencilerin lise düzeyinde veya özel yetenekli olması fark etmeksizin bu yaş grubu bireylerde “Bilimsel Araştırma Yöntemleri” ve “Veri Analizi” gibi dersler teorik ağırlıklı olmasından dolayı sıkıcı ve yorucu olabilmektedir. Üstelik en az bir eğitim-öğretim yılını kapsayacak olan bu dersler, öğrenciler için zaman kaybı gibi de görülebilmektedir.

Dolayısıyla bilimsel yöntemlerin örnekler üzerinden anlatılarak süreç içinde kavratılması öğrenciler için daha somut ve anlaşılır olmaktadır.

Proje öğrencilerin görsel sanatlar alanı veya genel yetenek alanından olmaları fark etmeksizin BİLSEM'lerin amaçları tüm öğrenciler için aynıdır. Bu durum yönergede de aşağıdaki şekilde açık olarak belirtilmektedir (MEB, 2019):

Madde 6- c) “Bilimsel düşünce ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, sorun çözen, kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişmeleri, yetenekleri ve yaratıcılıklarını erken yaşta fark ederek en üst düzeyde kullanmaları

d) Özel yetenekleri doğrultusunda bilimsel çalışma disiplini kazanmaları, disiplinler arası düşünme, sorunları çözme, belirlenen ihtiyaçları karşılamaya yönelik projeler gerçekleştirmeleri amaçlanır”.

Eğitimin günümüz öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilir bir nitelikte ve 21. yüzyıl becerilerini kazandırabilir özellikte olmasına yönelik sürekli akademik çalışmalar yayınlanmaktadır (Kurdayoğlu ve Soysal, 2019). 2019 yılında 51.si düzenlenen Liselerarası Proje Yarışma rehberindeki önsözünde TÜBİTAK Başkanı Hasan Mandal şunları ifade etmektedir (Mandal, 2019):

“Bu yarışmaların temel amacı, gençlerimizi düşünmeye, gözlem yapmaya, merak etmeye, merak ettiklerini araştırmaya teşvik ederek gelecekte karşılaşacakları problemlere çözümler üretebilen, 21. yüzyıl becerilerine sahip bireylerin yetişmesini sağlamaktır. Sahip olduğunuz özgün fikirlerin bu yıl sizler için belirlediğimiz temalar ile ilişkilendirilmesini ve danışman öğretmenler gözetiminde araştırma projesine dönüştürmenizi beklemekteyiz. Yarışma sonunda verilen ödüller bu yarışmanın amacı değil, siz değerli öğrencilerimizi bilimsel çalışma yapmaya motive eden bir araçtır. Sevgili gençler, en önemli ödül sizlerin rehber öğretmenleriniz eşliğinde bu süreçteki kazanımlarınızdır”.

Dolayısıyla öğrencilerin yetenek alanı görsel sanatlar da olsa, bilimsel çalışmanın disiplininden kazanım sağlayabilmelidir. Bu sayede dünya insanı olma yolunda bilgiye sahip olabileceklerdir. Gelecekteki mesleği her ne olursa olsun, alanında yapılan bilimsel araştırmaları okuyabilen ve o alana yine kendi araştırmalarıyla katkı sunabilme becerisine sahip olması özel yetenekli tanısı almış bireyler için oldukça önemlidir.

Sosyal bilimler alanında daha çok nitel, sayısal bölümlerde ise daha çok nicel yöntemler veya her ikisini kapsayabilecek karma desenli yöntemler kullanılabilir. Bazı sanatsal projeler için nitel araştırma yöntemleri uygun olabilirken çoğu sanatsal proje için bu yöntemler uygun olamayabiliyor. Ayrıca ülkemizde ulusal veya uluslararası düzeyde öğrencilerin kendi sanatsal çalışmalarını sergi dışında kalıcı olarak değerlendirebilecekleri bir platform ya da yazılı bir yayın bulunmamaktadır. Bu bağlamda sanat alanı öğrencilerinin hem yapacakları sanatsal çalışmalarını ve yöntemlerini çeşitlendirmek hem de uluslararası geçerliliği olan literatür yöntemlerini araştırmalarında kullanmaları için sanat alanı öğrencilerine bilimsel ve görsel araştırma yöntemlerini öğrenmelerini sağlamak önem taşımaktadır.

Görsel araştırma yöntemleri

En eski mağara duvarlarındaki resimler aslında, görsel temsillerin insanların kültürü kadar eski olduğunu göstermesinin yanı sıra, her toplumda iletişim aracı olarak gelişen bir dil olduğunu da anlatmaktadır. Resimler, basit mesajları iletmek için daha az güvenilir araçlar olabilir, bir tablo elbette geleneksel kodları ve sembolleri içerebilir, ancak bunların sanatçı tarafından nasıl tasarlandığını net bir şekilde okumak, değerlendirmek zor olabilir ve birden fazla yorum yapılabilir. Benzer şekilde, fotoğrafik bir görüntü öznel bir anlatım içerir, yani yorumun keyfiyete dayanmasından dolayı böyle bir görüntüden çıkardığımız anlam spekülasyonlara eşit derecede açıktır. Bu nedenle, çoğu sosyal araştırmanın, sosyal yaşamın görsel özelliklerini kategorize etmek veya genelleştirmek için daha az güvenilir veya daha zor olduğu düşünülebilmektedir. Marcus Banks (2001:178) “görsel imgeler, kendi başlarına incelenmesi ve kullanılmasından ziyade daha çok geniş sosyolojik araştırmalar içinde

kullanılmalıdır” önerisinde bulunmaktadır. Araştırmalar, genellikle günlük sosyal yaşamın daha ayrıntılı bir şekilde anlaşılması için daha geniş bir bağlam sağlayan görsel materyalin dâhil edilmesiyle geliştirilir. Sosyoloji ve antropolojideki kilit konular ve sorular, sosyal eylemlerin keşfine samimi, özel ve önemli detaylar ekleyerek incelenebilir (Spencer, 2011).

Görsel temsillerin sosyal bilimlerde büyük ölçüde göz ardı edildiği kabul edilmektedir. Görsel araştırma yöntemleri, araştırma sorularını araştırmak için kanıt oluşturma sürecinin bir parçası olarak bir tür görsel malzeme kullanan yöntemlerdir. Bu yöntemler çok çeşitlidir. Görsel araştırma yöntemlerinde kullanılan diyagramlar, ilişkisel haritalar, zaman çizelgeleri, otoportreler, filmler video günlükleri, kolajlar, haritalar, hafıza kitapları, çizimler, grafik romanlar ve foto-günlükler en son çalışmalarda kullanılmıştır (Rose, 2013).

Genel olarak görsel araştırma yöntemleri konusunda çok az akademik literatür bulunmaktadır. Özellikle eğitim araştırmacıları için yaklaşımın olasılıkları ve zorlukları hakkında teorik temelli araştırmalar yok denilecek kadar azdır. Doğası gereği eğitim disiplinler arasıdır ve teorik yönelimlerini büyük ölçüde sosyal bilimlerde barındırır (Moss ve Pini, 2016). Daha derinlemesine ve daha eleştirel bir anlayışla, görsel araştırma yöntemleri olağan bir bakış açısını yapılandırmayı mümkün kılar. Çünkü bu yöntemler katılımcıları, süreci ve bu sürecin bileşenlerini ilişkilendirmede farklılıkları yakalama şansı verir. Görsel araştırma yöntemlerinde amaç estetik kaygıyı araştırma sürecine birtakım bileşenlerle entegre etmektir (Erişti, 2017). “Araştırmacılar dikkatlerini neden görsel yöntemlere odaklamalıdır?” sorusunun iki nedeni vardır:

1. Görselin; insanların duygularını, kimliklerini, hatıralarını ve özlemlerini en derinden etkileyen insanlık ifadelerinin merkezi olarak tanınmasıdır.
2. Sosyal bilimlerde görseli küçümsemiş veya görselleri/illüstrasyonları sadece yazılı metinlere yardımcı olması için kullanmıştır. Ancak; son yirmi yılda, sosyal yaşamın görsel boyutuna olan ilgi hızla artmıştır.

Böylece görsel yöntemlerin sosyal bağlamlar ve ilişkiler hakkında daha derin ve daha ince bir keşif sağlama potansiyeli her gün yeni gözlerle görmemizi sağlamaktadır. Medya ve eğitim teknolojilerindeki hızlı yeniliklerin yanı sıra günlük davranışların görsel kaydını sosyal medyadan takip eden bir topluma evrilme söz konusudur. Kameranın hayatın her alanına girmesiyle birlikte artık gerçeklik televizyonun yükselişine tanıklık etmektedir. Çoğu eğitimci/akademisyen artık PowerPoint, web siteleri, bloglar ve galeriler veya video klipler gibi görsel ekranları anında kullanabilmektedirler (Spencer, 2011).

Sosyal yaşam içerisinde artan görsellerin araştırma yöntemi olarak kullanılması kaçınılmaz olmuştur. Bu bağlamda görsel araştırma yöntemlerinin genel özellikleri şu şekilde ifade etmek mümkündür (Erişti, 2017):

- Araştırmanın konusu ile sonuçları daha ilişkisel ve yaşayan bir yapıdadır.
- Araştırma sürecinde kültürel ve karakteristik etkiler daha aktif roldedir.
- Evrensel niteliğe sahip olma, çok yönlü bakış açısı, çok kültürlülük ve evrensel iletişim gibi kavramları yerel kimliklerle ele alıp yorumlamasını sağlamaktadır.
- Sosyolojik, ekonomik, politik ve toplumsal araştırma sürecinin bileşenlerini kültürel yansımalar ile ilişkilendirilmesine, yorumlanmasına ve yeniden ele alınmasına olanak tanır.
- Araştırma süresince elde edilen tecrübenin daha anlamlı olarak yorumlanmasına imkân tanır.
- Gerçek ve gerçekliğin bağlamı araştırma sürecinde daha derinlemesine incelemeyi sağlar.

Öğrencilere bilimsel ve görsel araştırma yöntemleriyle hazırlanan araştırmalardan bazıları örnekler üzerinden gösterilmiştir. Öğrencilerden kendi ilgi alanları, merak ettikleri ve derinlemesine öğrenmek istedikleri bir konuyu belirleyerek kendileri için en uygun bilimsel veya görsel araştırma yöntemlerinden birini kullanarak bir proje hazırlamaları istenmiştir. Proje öğrencilerinin kendi araştırmalarında kullandıkları yöntemler ve konuları aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: BİLSEM görsel sanatlar alanı proje öğrencilerinin proje konuları ve kullandıkları yöntemler

Öğrenci No	İlk Proje mi?	Hırladığı Projenin Adı	Yöntem	Desen
1	Evet	“Klasik Sanat Eserlerinin Açığa Çıkardığı Duygular Üzerine Bir Metafor Çalışması”	Nitel Araştırma	Olgubilim
2	Hayır	“Kocaeli’ne Göç Yoluyla Yerleşen Ev Hanımlarının El Sanatlarına Dair Bir Gaze”	Görsel Araştırma	Sanat Temelli Araştırma
3	Evet	“Şener Film Afişlerinin Göstergebilim Çözümlemesi”	Görsel Araştırma	Sanat Temelli Araştırma
4	Hayır	“BİLSEM Velilerinin Fotosesleri”	Görsel Araştırma	Sanat Temelli Araştırma
5	Evet	“Leman Dergisi Karikatürlerinin İçerik Analizi”	Görsel Araştırma	Durum Çalışması

Bu araştırmaya, BİLSEM’de görsel sanatlar alanı proje programında öğrenim gören lise öğrencilerinin hazırladıkları projelerin yöntemsel yaklaşımlardan uzak olmasından duyulan rahatsızlıktan dolayı yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. BİLSEM’lerde genel yetenek alanındaki öğrenciler tarafından hazırlanan projeler bilimsel araştırma yöntemlerine uygun olarak hazırlanırken sanat alanı öğrencilerinin yöntem bilgisinden yoksun olması, uluslararası niteliği olan TÜBİTAK Liselerarası Proje Yarışmalarında sadece genel yetenek alanı öğrencilerinin projelerinin yer alması bir eksiklik olarak görülmüştür. Oysaki sanat alanı öğrencilerinin de yöntemsel yaklaşımları tanınmaları, öğrenmeleri ve projelerinde kullanmaları onların da nitelikli alanlarda yer almasını sağlayabilecektir.

Bu araştırmanın amacı İzmit Bilim ve Sanat Merkezinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında görsel sanatlar alanı proje programındaki beş öğrencinin bilimsel veya görsel araştırma yöntemlerine göre hazırladıkları projelere yönelik görüşlerinin neler olduğunu belirlemektir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Öğrencilerin bilimsel veya görsel araştırma yöntemleriyle hazırladıkları projelerin onlara katkısına yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?
- Bilimsel veya görsel araştırma yöntemleriyle hazırlanan projelerde öğrencilerin kendilerindeki güçlü ve zayıf yönlerine dair görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin araştırma konularını belirlemedeki etkenin ne olduğuna yönelik görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin yeni bir proje hazırlamaları durumunda dikkate alacakları faktörlere yönelik görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup fenomenoloji (olgubilim) ile desenlenmiştir. Veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme kullanılmıştır. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplar içerik analizi ile incelenmiştir.

Fenomenolojik yaklaşımın amacı, belirli bir durumu aydınlatmak, olayları, bir durumda katılımcılar tarafından nasıl algılandıkları yoluyla tanımlamaktır. Bu yaklaşımda araştırmanın, katılımcılarının bakış açısıyla temsil edilmesi anlamına gelmektedir. Fenomenoloji, deneyimin bireyin perspektifinden incelenmesi ve olağan algılama yolları ile ilgilidir. Epistemolojik olarak fenomenolojik yaklaşımlar, kişisel bilgi ve öznel paradigmasına dayanır ve kişisel bakış açısı ve yorumlamanın önemini vurgular. Bu nedenle, öznel deneyimleri anlamak, insanların motivasyonları ve eylemleri hakkında bilgi edinmek için önemlidir. Fenomenolojik araştırmalar etnografi, yorumlama ve sembolik etkileşimcilik gibi temelde nitel yaklaşımlarla örtüşmektedir (Lester, 1999).

Bu araştırmada proje programı sürecinde öğrencilere bilimsel veya görsel araştırma yöntemleriyle hazırlanan araştırmalardan bazıları örnekler üzerinden gösterilerek anlatılmıştır. Derste, ağırlıklı olarak tek Türkçe temel kaynak niteliğinde olan ve editörlüğünü Doç. Dr. Suzan Duygu Bedir Erişti'nin yaptığı "Görsel Araştırma Yöntemleri Teori, Uygulama ve Örnek" kitabından da yararlanılmıştır. Bu kitapta bahsi geçen yöntemler öğrenciler ile birlikte incelenmiştir. Öğrencilerin kendi ilgi ve yeteneklerini de işin içine koşabilecekleri bir konuyu, uygun olan bir yöntemi kullanarak araştırmalarını yapmaları istenmiştir.

Bu kitapta yer alan görsel araştırma yöntemleri şunlardır (Erişti, 2017):

- Söylem Analizi
- Karma Yöntemler
- Gaze: Yansıtıcı Araştırma Yöntemi
- Görsel Kültür
- Görsel ve Sosyal Göstergibilim
- Eylem Araştırması
- Etnografik Yaklaşımlar
- Fotoses
- Artografi
- Tasarım ve Dijital Platform Temelli Yaklaşımlar
- Geleneksel Sanatlara Dayalı Araştırma Yaklaşımları

Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcıları 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İzmit Bilim ve Sanat Merkezi görsel sanatlar alanına kayıtlı proje öğrencilerinden oluşmaktadır. İki kız toplam beş lise öğrencisinden oluşan katılımcı grubundaki bu öğrenciler bilimsel veya görsel araştırma yöntemlerinden herhangi biri ile yılsonu projelerini hazırlamış ve bir jüri önünde savunmalarını yapmışlardır. Katılımcılar amaçlı örneklem türlerinden ölçüt örneklemeyle seçilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların ölçütünü, tamamının lise düzeyi proje programına kayıtlı olması ve projelerini bilimsel veya görsel araştırma yöntemlerinden herhangi biriyle hazırlamış olması belirlemektedir. Ayrıca bu araştırmanın amacı sürecin başında katılımcılara anlatılmış olup, araştırmaya dâhil olmayı kabul ettiklerine dair katılımcılardan ve ebeveynlerinden yazılı ve sözlü onayları da alınmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine yönelik bilgiler Tablo 2'de yer almaktadır

Tablo 2: Öğrencilerin demografik özellikleri

Öğrenci No	Cinsiyeti	Yaşı	Devam Ettiği Lise Türü	BİLSEM'deki Eğitim Süresi
1	Erkek	16	Fen Lisesi	5 Yıl
2	Kız	16	Proje İmam Hatip Lisesi	6 Yıl
3	Erkek	17	Anadolu Lisesi	6 Yıl
4	Erkek	15	Fen Lisesi	6 Yıl
5	Kız	17	Kız Meslek Lisesi	6 Yıl

Verilerin toplanması

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda öğrencilere proje sürecindeki deneyimlerini ve algılarını sorgulayan yedi soru sorulmuş ve öğrencilerin verdikleri cevaplardan ayrıntılı verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların her biri ile ayrı ayrı yapılan ve yaklaşık yirmişer dakika süren görüşmeler yapılmıştır. Fenomenolojik görüşmenin doğası gereği, görüşmenin akışına göre bu sorulara birkaç soru eklenebildiği gibi bir soru azaltılabilmektedir. Bu durum süreye de yansiyabilmektedir. Katılımcıların hem velilerinden hem de kendilerinden onay alınarak sorulara verilen cevaplar ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Görüşme, muhtemelen sosyal bilimler için merkezî bir kaynak olan nitel araştırmalarda kullanılan en yaygın yöntemdir. Niteliksel görüşmeler, disiplin alanlarındaki birçok önemli çalışmanın temelini

oluşturmaktadır (Edwards ve Holland, 2013). Araştırmanın temel veri toplama aracı görüşme olmasına rağmen gözlem, görsel araçlar, yazılı materyaller gibi fenomenolojik araştırmalarda da birçok veri toplama araçlarından yararlanılabilir (Ersoy, 2016).

Bir iletişim ve etkileşim süreci olan fenomenolojik görüşmede hem katılımcılar hem de araştırmacı bu sürecin etkin bireyleridir. Görüşmede geçen konuşmalara odaklanmak ve konuyu belli bir noktada toplamak amacıyla görüşme, araştırmacının belirlediği sorulardan oluşur. Hazırlanan sorular bağlamında yapılan görüşme, katılımcıların ilgilerine göre süreci yönlendirebilirler (Ersoy, 2016). Araştırma katılımcılarının “yaşanmış deneyimlerini” araştırmacıya rahatlıkla söylemesine izin verilmesi önemlidir.

Verilerin analizi

Bu araştırmada temaları tanımlamak için görüşme yanıtları okunmuş, katılımcıların yanıtlarında tekrarlanan kelimeler veya kelime öbekleri aranmıştır. Sonrasında görüşmeler sırasında kullanılan ses kayıt cihazı yeniden dinlenerek kontrol sağlanmıştır. Araştırma, katılımcıların söylediklerinin tam olarak anlaşılabilmesi için üçüncü kez okunduktan sonra, araştırmanın katılımcılarının cevapları örüntüsünde bazı temalar ve kategoriler oluşturulmuştur.

Fenomenolojik araştırmalarda veri analizi yaşantıları, deneyimleri ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Dolayısıyla içerik analizinde olguyu tanımlayabilen temaların ortaya çıkarılmasına ve verinin kavramsallaştırılmasına çalışılır. Sonuçlar sık sık doğrudan alıntılara yer verilerek betimsel bir anlatımla sunulur. Ayrıca ortaya çıkan tema ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanarak yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 72). Kullanılan fenomenolojik yaklaşım fenomenolojik araştırmalarda veri analizini de şekillendirmektedir. Betimleyici fenomenolojide genellikle deneyimlerin temalandırılarak betimlenmesiyle veri analizi kurgulanır ve araştırmacı bu süreçte daha esnek davranabilmektedir (Ersoy, 2016).

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme sorularıyla elde edilen veriler içerik analizi yoluyla incelenmiştir. İnceleme esnasında yorumlama ve çıkarımlarda bulunularak derinlemesine analiz yapılmaya çalışılmıştır. Böylece öğrencilerin bilimsel veya görsel araştırma yöntemlerinden herhangi birini kullanarak hazırladıkları projelere yönelik deneyimlerini ortaya koyan cevapları, araştırma sorularıyla ele alınarak incelenmiştir.

Araştırmada ayrıca öğrencilerin hazırladıkları projeler önceden belirlenen ölçütlere göre araştırmacılar tarafından değerlendirilmiştir. Bu ölçütler; “Özgünlük ve Yaratıcılık” (benzer çalışmalardan farklılıkları), “Bilimsel Yöntem” (problem veya araştırma sorusu, konu ile ilişkili kaynak taraması), “Sonuç ve Öneriler” (veri analizinin doğru olarak yapılması ve yorumlanması) ve “Raporlama” (proje raporu hazırlanmasındaki belirtilen kurallara uygunluğu) şeklindedir. Araştırmacılar öğrenci projelerini, belirtilen ölçütlerin 1-4 arası bir dereceli puanlama rubriği ile değerlendirmişlerdir. Bu rubrikte 4 “Çok İyi”, 3 “İyi”, 2 “Orta”, 1 “Geliştirilebilir” anlamlarına gelmektedir. Araştırmacıların verdikleri puanların ortalamaları alınarak Tablo 3’e aktarılmıştır.

Tablo 3: Araştırmacıların öğrenci projelerini değerlendirme sonucu

Öğrenci No	Özgünlük ve Yaratıcılık	Bilimsel Yöntem	Sonuç ve Öneriler	Raporlama	Ortalama
1	4	4	4	4	4
2	3	4	4	4	3,75
3	4	3	3	3	3,25
4	4	3	3	3	3,25
5	3	2	3	3	2,75

Bulgular

Bu bölümde, katılımcılar proje programı sürecinde görsel araştırma yöntemlerine göre hazırladıkları projelerine yönelik deneyimlerini ortaya çıkaran bulgular, elde edilen verilerin analizi sonucunda, başlıklar altında sunulmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerle yapılan görüşmede her bir sorunun bir diğeriyle ilişkili olduğu toplam yedi farklı yarı yapılandırılmış görüşme sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların isimleri yerine numaraların kullanıldığı, soru ve cevapların tam haliyle verildiği tablolarda ayrıca ulaşılan kod ve temalara da yer verilmiştir.

Bilimsel veya görsel araştırma yöntemlerine göre hazırlanan projelerin öğrencilere katkısına yönelik bulgular:

Araştırmada öğrencilerin bilimsel/görsel araştırma yöntemlerine bağlı olarak hazırladıkları projeler ve proje hazırlama sürecinin kendilerine ne gibi katkıları olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu soru kapsamında ulaşılan tema ve kodlar aşağıdaki tabloda (Tablo 4) yer almaktadır.

Tablo 4: Öğrencilerin hazırladıkları projelerin katkılarına yönelik bulgular

Araştırmacı Sorusu: Bu projenin ve hazırlanma sürecinin sana ne gibi bir katkısı veya katkıları olduğunu düşünüyorsun?				
Katılımcı No	Katılımcıların ifadeleri	Kodlar	Temalar	
1	Daha önce bilimsel araştırma yöntemleri ile bir araştırma yapmadığım için bir tecrübe oldu bana.	Deneyim		
2	El sanatlarını sevmeme yardımcı oldu.	Yeni ilgi alanı	Nitelikli bir araştırma yapma	
3	Bir kere en öncelikle bilgisayardaki Word programını kullanmayı öğrendim, hiç bilmiyordum. Neredeyse orada hiçbir şey hazırlamamıştım. Sizin de yardımınızla o programı çok güzel bir şekilde kullanabiliyorum. Yani başka bir şekilde de proje yapsam zorlanmam diye düşünüyorum. Onun haricinde, nitelikli bilgi araştırmayı öğrendim. Kaynakça yazmayı ve alıntı yapmayı öğrendim.	Nitelikli araştırmayı öğrenme	Yeni bir bilgi öğrenme deneyimi	
4	Fotoses insanın hayatına güzel şeyler katıyor, çünkü kendisi başlı başına özel bir araştırma yöntemi bence, bu yüzden bana güzel şeyler katmış oldu, insanların düşüncelerini öğrenmiş oldum en azından.	Yeni bir yöntemi öğrenmenin katkısı		
5	Üniversitede proje yapacağım zaman bana büyük bir katkısı olacağını düşünüyorum, çünkü üniversitede projeler daha ciddi oluyor, bu da bana çok yardımcı olacak.	Nitelikli araştırmayı öğrenme deneyimi		

Öğrencilerin bilimsel ve/ya görsel araştırma yöntemleriyle hazırladıkları projelerin kendilerine olan katkısında “Nitelikli bir araştırma yapma” ve “Yeni bir bilgi öğrenme deneyimi” temalarından oluştuğu görülmektedir. Öğrenciler proje hazırlama sürecinde kendi ilgi alanlarında konular belirleyerek nitelikli bir araştırma yapma ve öğrenme deneyimi elde ettiklerini düşünmektedirler. 1 numaralı katılımcı proje sürecini yöntem dayalı bir deneyim olarak görmektedir. 2 numaralı katılımcı ilgi alanı dışında farklı bir proje yapma konusundaki endişesini, proje bitiminde yeni bir ilgi alanını sevmesi olarak ifade etmiştir. 3 numaralı katılımcı bu sürecin kendisine daha çok teknik donanım sağladığı görüşündedir. Hem bilgisayarda program kullanıma hem de bilimsel bilgileri yazma konusunda kendisindeki gelişimi sözlerine yansıtılmaktadır. 4 numaralı katılımcı sonuç yerine sürecin kazanımlarını vurgulayarak yeni bir araştırma yöntemini öğrenme deneyiminin kendisine olumlu katkıları olduğunu belirtmiştir. 5 numaralı katılımcı bu deneyimini üniversite eğitimi sırasında hazırlayacağı projeler için bir ön bilgi olarak görmektedir. Bu bağlamda gelecekte daha profesyonel projeler hazırlayabileceği düşüncesindedir. Ortaya çıkan temalardan öğrencilerin projelerinde kullandıkları yöntemleri önemli bir deneyim olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Bilimsel veya görsel araştırma yöntemleriyle hazırlanan projelerde öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerine dair bulgular:

Öğrencilerin hazırladıkları projelerde ve proje hazırlama sürecinde kendilerinde gördükleri güçlü ve zayıf yönlerin neler olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu soru kapsamında ulaşılan tema ve kodlar aşağıdaki tabloda (Tablo 5) yer almaktadır.

Tablo 5: Öğrencilerin hazırladıkları projelerde kendilerinde gördükleri güçlü ve zayıf yönlere yönelik bulgular

Araştırmacı Sorusu: Proje sürecinde kendinde gördüğün güçlü ve zayıf yönlerin neler olduğunu düşünüyorsun?			
Katılımcı No	Katılımcıların ifadeleri	Kodlar	Temalar
1	Resim ve müzik eserlerini seçmek zor olmadı, o kolaydı. Zayıf yönüm ise sunum hazırlamak.	İçerik hazırlamada güçlü, sunumda zayıf	
2	Güçlü hissettiğim yönler araştırma kısmı, okudum ve iyi yaptım ama sunuda çok kötüydüm.	Araştırma (kavramsal bölüm) güçlü, sunum zayıf	Araştırmanın kavramsal çerçevesini hazırlamakta güçlü
3	Zayıf gördüğüm yönler bilgisayar kullanmak, o konuda kendimi geliştirdim zaten, Güçlü gördüğüm kısımda cümleleri kendi kafamda tamamlayabiliyordum, mesela filmin konusunu kendim yazmıştım, internette çok fazla bakmadan yazdığım için izlediğim şeyi anlayıp yazıya dökmek bence önemli bir şey. Gördüğün, okuduğun bir şeyi kendi kafandan yazıya dökmek önemli, onu yaparken kendimi güçlü hissettim. Dediğim gibi, bunu icraata döktük bilgisayarla aktarıırken de zayıf hissettim.	Araştırmada kendi cümlelerini kullanmak güçlü, bilgisayar kullanımı zayıf	Sunum hazırlama ve bulgular-sonuç bölümünü yazmada zayıf
4	Ben sunumumu iyi yaptığımı düşünüyorum, konuşmayı seviyorum, iyi bir şey yaptığımı düşünüyorum. Zayıf yönüm hazırlamakta biraz sıkıntı çektim, hocam sağ olsun, yardım etti. Yazı yazmakta biraz yavaşım, güçlük çektim gerçekten, güçlük çektiğim yerler oldu, anlamadığım yerler de vardı ve oralarda hocam yardımcı oldu.	Kavramsal bölümü yazmakta zayıf, sunum güçlü	
5	Konuyu çabuk belirleyip o konuya daha hâkim olduğum için konuları çabuk ayırabiliyorum ama o konu hakkında bulgular ya da sonuç kısmına geldiğim zaman oralarda biraz kafam karışıyor.	Kavramsal bölümü hazırlamada güçlü, bulgular ve sonuçları hazırlamada zayıf	

Öğrencilerin, proje hazırlama sürecinde kendilerinin “araştırmanın kavramsal çerçevesini hazırlamakta” güçlü, “sunum hazırlama, bulgular ve sonuç bölümlerini yazmada” ise zayıf olduklarına dair temalar ortaya çıkmıştır. 1 ve 2 numaralı katılımcılar sunum hazırlama ve sunma konusunda kendilerini zayıf bulduklarını, ancak projelerinin içerik/kavramsal bölümünü hazırlamada ise güçlü gördüklerini ifade etmişlerdir. Araştırmada 3 numaralı katılımcı bilgisayar kullanımı konusunda yetersizliği/eksikliği olduğunu belirterek bunu kendisinin zayıf yönü olarak nitelendirmiştir. Katılımcılardan, hazırladıkları projeleri Word belgesinde ve APA kuralları çerçevesinde düzenlemeleri istenmiştir. Bu süreçte ayrıca öğrencilerin projelerini raporlaştırmada kendi cümlelerini kullanmalarının öneminden de bahsedilmiştir. 5 numaralı katılımcı, benzer şekilde, araştırmanın kavramsal bölümünü hazırlamada kendisini güçlü bulurken bulgular ve sonuç bölümünü yazmakta zorlandığı için burada kendisini zayıf gördüğünü ifade etmiştir.

Öğrencilerin araştırma konularını belirmelerindeki etkene yönelik bulgular:

Araştırma ile öğrencilerin proje konularını belirmedeki etkenlerin neler olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu soru kapsamında ulaşılan tema ve kodlar aşağıdaki tabloda (Tablo 6) yer almaktadır.

Tablo 6: Öğrencilerin hazırladıkları projelerinin konularını belirlemelerine yönelik bulgular

Araştırmacı Sorusu: Proje konusunu belirlemedeki etken ne oldu?			
Katılımcı No	Katılımcıların ifadeleri	Kodlar	Temalar
1	Sosyal medyada karşılaştığım güzel bir etkinlik vardı, ondan fikir alarak yaptım.	Beğeniye/ilgiye yönelim	
2	İlk başta proje yapmak istemiyor, yine resim yapmak istiyordum. İlk önce Türk tarihindeki resimlerle falan başladık, sonra oradan el sanatlarına geçtik, işte öyle oldu.	İlgi alanı arayışı	İlgi alanlarına yönelim
3	İlk önce reklamlar ile ilgili bir proje belirlemiştim fakat bunun bana çok hitap etmediğini fark ettim, sonra sizin de yardımınızla kendime yakın olan taraftan seçtim. Filmlerle ve görsellerle ilgili projeyi kendime daha uygun gördüm.	İlgi alanına yönelim	İmkânlar
4	Proje konusunu belirlemede etken geliş saatlerim ve öğretmenimle olan ilişkim ve aynı zamanda güzel bir proje olması idi.	İmkânlar	
5	Karikatüre karşı çok fazla ilgi duyduğum için o alana yöneldim.	İlgi alanına yönelim	

BİLSEM’de görsel sanatlar alanında her bir öğrencinin ilgi duyduğu alanlar farklı olabilmektedir. Bu durum öğrencilerin proje konularını belirlemelerindeki en büyük etken olarak görülmektedir. 1, 3 ve 5 numaralı katılımcılar seçtikleri proje konularını beğeni ve ilgi alanlarına bağlı olarak tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Ortaya çıkan temalardan biri “ilgi alanlarına yönelim” olurken diğer bir tema da “imkânlar” şeklinde olmuştur. 2 numaralı katılımcı projesini raporlaştırma yapmadan, sadece resim olarak hazırlamak istemiştir. Süreç içinde hem resim yapabileceği hem de raporunu hazırlayabileceği bir proje konusunu belirlemiştir. “İmkânlar” temasında katılımcının BİLSEM’e geliş saatleri ve projeye hâkim olma yeterliği gibi faktörler ifade edilmektedir.

Öğrencilerin yeni bir proje hazırlamaları durumunda dikkate alacakları faktörlerin neler olabileceğine yönelik bulgular:

Araştırmada öğrencilerin yeni bir proje hazırlama durumunda dikkate alacakları faktörlerin neler olabileceği ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu soru kapsamında ulaşılan tema ve kodlar aşağıdaki tabloda (Tablo 7) yer almaktadır.

Tablo 7: Öğrencilerin tekrar hazırlayacakları projelerde dikkat edecekleri unsurlara yönelik bulgular

Araştırmacı Sorusu: Tekrar proje yaparsan nelere dikkat ederdin?

Katılımcı No	Katılımcıların ifadeleri	Kodlar	Temalar
1	Görevleri zamanında yerine getirmeyi, son ana sıkıştırmamayı.	Zamanı iyi kullanmak	
2	Daha iyi sunum yapmak için çalışırdım.	Çalışmak	
3	Öncelikle bu projede neye dikkat ettiysem diğer projede de kesinlikle ona dikkat etmem gerekiyor. Çünkü iki bilgiyi de ikisinde de kullanacağım her hâlükârda. Ekstra olarak, ben bunlarla yetindiğim için daha fazla nelere dikkat edilmesi gerekli, pek fazla bilgim yok, karşıma ne çıkarsa herhalde.	Bu projenin deneyiminden yararlanmak	Hazırladıkları projelerin deneyiminden yararlanmak
4	Daha kolay katılımcı bulabileceğim bir şey yapmayı düşünürdüm, çünkü katılımcılar kısmı çok uzun sürdü. Katılımcı bulamadığım için projemin geri kalanına düşen zamanla eş değer bir zamandı.	Proje katılımcılarına daha kolay erişimli bir proje tercihi	
5	Herhalde güvenilir kaynaklara dikkat ederdim. Çünkü bazı sitelerinki güvenilir olmuyor, yanlış şeyler olabiliyor.	Güvenilir kaynak kullanımı	

Yeni bir proje hazırlama durumunda öğrencilerin dikkate alacakları faktörlerin neler olabileceğine yönelik bulguların kodlarının her bir katılımcıya özel olarak farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılığın, proje hazırlama sürecinde öğrencilerin yaşadıkları deneyime bağlı olarak değişmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğrencilerin yapacakları bir sonraki proje için dikkat edecekleri unsurlarda ortaya çıkan temanın “deneyimden yararlanmak” olduğu görülmektedir. 1 numaralı katılımcı zaman yönetimi konusunda eksik olduğunu düşünerek yeni bir proje hazırlama durumunda en çok dikkat edeceği unsurun zamanlama olacağını ifade etmiştir. 2 numaralı katılımcı kendinde gördüğü zayıf yönünü telafi etmeye yönelik olarak özellikle sunumunun daha iyi olması için daha çok çalışması gerektiğini belirtmiştir. 3 numaralı katılımcı ise hazırladığı proje sürecinde edindiği bilgiyi ve deneyimi bir sonraki projesinde kullanabileceğini ifade etmiştir. 4 numaralı katılımcı ise projesi ampirik bir araştırma olduğu için ihtiyaç duyduğu katılımcılara ulaşmakta yaşadığı güçlüğü bağlı olarak proje konusunu belirleyebileceğini belirtmiştir. 5 numaralı katılımcı da hazırlanan bir projedeki bilgilerin güvenilir olmasına yönelik hassasiyetini dile getirip tekrar hazırlayacağı projede buna dikkat edeceğini ifade etmiştir. Genel olarak katılımcılar hazırladıkları projelerden edindikleri tecrübeyi daha sonra hazırlayacakları projelerinde kullanmanın önemini ortaya koymuşlardır. Öğrencilerin süreç içinde edindikleri bilgileri, başka bir deneyimde kullanmak için “çıkardıkları dersler” olarak da nitelendirmek mümkündür. Aslında öğrencilerin proje hazırlanırken dikkat edilmesi gereken unsurlara dair kazanımları süreç içinde edindikleri gözlenmiştir. Bu bulgu ile her bir öğrencinin aynı zamanda, proje sürecinde kendinde gördüğü eksik veya zayıf yönleri de ortaya koyduğunu söylemek mümkündür.

Tartışma

Bu araştırma; BİLSEM’lerde görsel sanatlar alanında yapılan az sayıdaki araştırmalardan birisi olması bakımından ayrı bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Araştırma ayrıca öğrencilerin BİLSEM’deki eğitim süreci boyunca ilk defa bilimsel veya görsel araştırma yöntemi kullanarak nitelikli bir proje üretme sürecini değerlendirmesi bakımından da yapılan diğer araştırmalardan ayrılmaktadır. Bu bakımdan araştırma, BİLSEM’de görev yapan ve proje programında öğrencileri olan öğretmenler için bir kılavuz niteliğinde olacaktır. Genel olarak görsel sanatlar öğretmenlerinin proje programındaki resim alanı öğrencilerine, hangi yöntemlerle projeler hazırlatmaları gerektiği konusunda kafalarının karışık olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın bu bağlamda da BİLSEM görsel sanatlar öğretmenlerine katkı sağlayacağı ön görülmektedir.

Ayrıca bu araştırma; toplum, kültür ve günlük yaşamlarımızın giderek daha çok görsellerin doğasını anlamak ve geleneksel nitel yöntem araçlarını desteklemek amacı ile bir kaynak olarak ilgilenenler için daha da geliştirilebilir.

Sonuç ve öneriler

Lise projeleri daha çok nitelikli insan gücünün gelişimi süreçlerine katkı sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Alanı her ne olursa olsun öğrencilerin evrensel değerlerde ve ölçütlerde yapılan araştırmaları tanımaları, kullanmaları ve kendi projelerine yansıtılabilmeleri büyük önem taşımaktadır. Bir eğitim-öğretim yılı boyunca öğretmen/araştırmacı tarafından bilimsel ve görsel araştırma yöntemleri ders sürecine dâhil edilmiştir. Öğrencilerin bu süreçte edindikleri deneyimler, bulguların da ortaya koyduğu gibi, sürecin genel anlamda öğrencilere olumlu katkıları olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı proje programı süresince ilk defa bilimsel/görsel araştırma yöntemlerine uygun bir proje hazırlamışlardır. Bu durum öğrencilere yeni ve nitelikli bir bilgi edinme kazanımı sağlamıştır. Dolayısıyla araştırmanın aynı zamanda katılımcıları olan öğrenciler, bu süreçte nitelikli bir çalışma yapmanın heyecanı ve gururunu yaşamışlardır.

Bilimsel veya görsel araştırma yöntemlerine uygun olarak araştırma yapabilen BİLSEM görsel sanatlar alanı proje öğrencilerine yöntem bilgisi dışında ayrıca farklı disiplinleri de dâhil edebileceği projeler hazırlayabilmesine de katkı sağlayacaktır. Örneğin araştırmanın 1 numaralı katılımcısı, bu süreçte hazırladığı proje ile “TÜBİTAK Liselerarası Proje Yarışması” için psikoloji alanıyla ilişkilendirerek bu yarışmaya ön başvurusunu yapmıştır. Bu bağlamda BİLSEM’lerde görsel sanatlar alanı öğrencilerinin bilimsel veya görsel araştırma yöntemlerini öğrenmeleri sadece sanat alanıyla hazırladıkları projelerle sınırlı kalmayıp diğer disiplinlerle de ilişkilendirebilecekleri projeler üretmelerine katkı sağlayacaktır. Araştırmanın giriş bölümünde belirtildiği gibi BİLSEM Yönergesinin amaçlarından biri de disiplinler arası düşünmeye yönelik projelerin hazırlanmasıdır.

Bu araştırma sürecinde öğrenciler bilimsel veya görsel araştırma yöntemleriyle hazırladıkları projelerde kendilerini, özellikle kavramsal çerçevesini yazmada, yeterli görmekteyiz. Bunun nedeni, araştırmanın literatür/kaynak tarama kısmını oluşturan kavramsal bölümünü hazırlamada öğrencilerin hem daha çok zaman ayırdıkları hem de var olan bilgilerden yararlandıkları için daha rahat yapabilmeleri olarak düşünülmektedir. Ancak projelerinin bulgular ve sonuç bölümünü raporlaştırmayı kendilerinin zayıf yönü olarak nitelendiren öğrencilerin, mevcut bilgilerden bağımsız, kendi araştırma verilerine bağlı olarak rapor oluşturmada zorlandıkları görülmüştür. Bu durumun öğrencilerin elde ettikleri verileri ne şekilde analiz etmeleri gerektiği konusundaki bilgi yetersizliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu yaş grubundaki öğrenciler için veri analizi daha fazla deneyime bağlı olarak geliştirilebilir. Nitekim araştırmalarının her bir aşamasında öğrenciler, daha önceden yapılmış somut örnekleri görmek istemiş, ancak her bir araştırma özgün olduğu için sadece konuya benzer makale örnekleri paylaşılmıştır.

Ayrıca öğrencilerden araştırma raporlarını bilgisayarda Word programında yazmaları ve düzenlemeleri istenmiştir. Bazı öğrencilerin temel bilgisayar programı kullanımlarında yetersiz olduğu görülmüştür. BİLSEM’de genel genel zihinsel yetenek alanında eğitim gören öğrenciler uyum programı hariç tüm programlarda “Bilişim Teknolojileri ve Yazılım” dersi alabilirken sanat alanı öğrencileri en fazla iki ay süren uyum programında bu dersi alabilmektedir. Bu, bir öğrencinin projesinin raporunu yazmada kullanabileceği gerekli programları öğrenebilmesi için yeterli bir süre değildir.

Öğrencilerin araştırma konularını belirlemedeki en büyük etkenin ilgi alanları olduğu görülmüştür. BİLSEM yönergesinde (MEB, 2019) de bahsi geçtiği üzere proje konuları öğrencilerin ilgi, yetenek ve potansiyelleri doğrultusunda kendileri tarafından belirlenmektedir. Öğretmen bu süreçte önceden yapılan araştırma örneklerini sunarak öğrencinin çalışma yapısına, ilgisine, yeteneğine ve becerisine en yakın konuyu tanıtmıştır. Ancak proje konusunun ne olacağına kararı tamamen öğrencilerin kendi inisiyatifleridir.

Öğrencilere projelerini hazırlama sürecinde görsel sanatlar alanındaki araştırmaların, uygulamaların ve teorilerin dışında yapılmış pek çok araştırma ile tanışma fırsatı sağlanmalıdır. Dolayısıyla görsel sanatlar alanında yapılmış farklı uygulamalar, kendi projeleri için bir fikir oluşturabilir. Öğrenciler bu sayede araştırmalarının sadece kendi sanatsal (daha çok resim) çalışmalarıyla sınırlı olmayıp uygulama sürecine katılımcıların dâhil edildiği projeleri de yapabilecekleri yargısına varabilirler.

Öğrencilerin yeni bir proje hazırlamaları durumunda dikkate alacakları en önemli faktörün bu süreçte edindikleri deneyim olmuştur. Öğrencilerin proje hazırlama sürecinde zaman yönetimi, kolay ulaşılabilir katılımcı, bilginin güvenilir olması gibi deneyimlerini yeni hazırlayacakları projelerinde kullanmanın önemli olduğu sonucuna varmışlardır.

Alan yazında BİLSEM görsel sanatlar alanı proje öğrencilere yönelik çalışmalarının yok denilecek kadar az olduğu görülmüştür. Usal ve Katırcı'ya ait "Bilsem'lerde Görsel Sanatlar Eğitimi Proje Üretimi ve Hazırlama Programı Kapsamında Kullanılan Bir Öğretim Yöntemi Örneği" adlı araştırmayla karşılaşmak mümkündür (Usal ve Katırcı, 2020). Bu araştırmada BİLSEM'lerde görsel sanatlar öğretiminde proje programında ders öğretmeninin kullandığı öğretim yöntemleri tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca dersin yapıldığı atölyenin fiziki tanımı, dersin süresi, öğrenci ve öğretmen profili ile ilişkilendirilerek öğretmenin öğretim yoluna uyan öğretmen tipinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma Usal ve Katırcı'nın çalışmalarından hem amaç hem de yöntem açısından farklılık göstermektedir.

BİLSEM'de Proje programındaki öğrencilerden, araştırma yöntemleri olarak ayrı bir derste değil de projelerini hazırlarken bu yöntemleri kazanmaları amaçlanmaktadır. Bu durum BİLSEM yönergesinde şu şekilde belirtilmektedir;

Madde 22- ç) "Proje üretimi ve yönetimi programı kapsamında yürütülen etkinliklerde yöntem olarak öğretmenlerin öğrencilere bilgi aktarmasından çok belirlenen projeler doğrultusunda çalışmaları ve bu süreç içerisinde öğrenmeleri temel alınır".

Ancak öğrencilere proje programı sürecinde araştırma yöntemleri, veri analizi ve orijinal bir proje hazırlayarak bir topluluk önünde sunuş yöntemlerini kavratmak zaman alıcı bir süreçtir. Aynı eğitim-öğretim yılında hem teorik anlatımda hem uygulamaya dönüştürmede zamanın yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu sürecin biraz daha geniş bir zaman içinde yapılması proje hazırlığının daha etkili ve verimli olmasını sağlayacaktır. Bilimsel veya görsel araştırma yöntemlerinin bir ders adı altında BİLSEM'lerdeki tüm alanlar (genel zihinsel, görsel sanatlar ve müzik) için zorunlu olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu dersin proje programı öncesinde, özel yetenekleri geliştirme programının son yılında verilmesinin, proje programına hazırlık niteliğinde olması uygun görülmektedir. Eğer bu ders gecikmeli olarak proje programında verilirse o eğitim-öğretim yılında öğrencilerden herhangi bir proje hazırlama beklentisi olmamalıdır.

BİLSEM'de genel zihinsel yetenek alanı özel yetenekli proje programı öğrencileri de, araştırdıkları disiplin alanları her ne olursa olsun, eğer bilimsel ve görsel araştırma yöntemlerine hâkim olurlarsa projelerine sanatı da dâhil etmekten çekinmeyeceklerdir. Ulusal veya uluslararası yapılan proje yarışmalarında modellemesi olan projelerin genellikle jürilerin değerlendirmesine olumlu katkısının olduğu düşünülmektedir. Yapılan projelerin alanı her ne olursa olsun, projenin görselleştirilmesi en az araştırmanın içeriği kadar önemlidir. Dolayısıyla BİLSEM'lerde görsel sanatlar alanı öğrencileri dışındaki genel zihinsel yetenek alanı öğrencilerinin de sanat eğitimi alması bu bakımdan çok önemlidir. Bu bağlamda özel yetenekli öğrencilerin tamamının estetik ve kültürel değerleri benimsemiş olarak daha nitelikli projeler hazırlayarak başarı elde edebilecekleri düşünülmektedir.

Kaynakça

- Alexander, R. A. (1981). An historical perspective on the gifted and the talented. *Studies in Art Education*, 22(2), 38-48.
- Bloom, B. S. (1982). The role of gifts and markers in the development of talent. *Exceptional Children* 48, 510-22.
- Edwards, R. ve Holland, J. (2013). *What is qualitative interviewing?*. Bloomsbury Publishing.
- Erişti, S. D. (2017). Görsel araştırma yöntemleri. S. D. Erişti, *Görsel araştırma yöntemleri teori, uygulama ve örnek* içinde (s. 1). Pegem Akademi.
- Ersoy, F. (2016). Fenomenoloji. A. Saban ve A. Ersoy, *Eğitimde nitel araştırma desenleri* içinde (s. 51-111). Anı Yayıncılık.
- Kurdayıoğlu, M. ve Soysal, T. (2019). 2018 Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*. 5(2), 483-496.
- Lester, S. (1999). *An introduction to phenomenological research*. ResearchGate. 25.10.2020 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/255647619_An_introduction_to_phenomenological_research adresinden erişildi.
- Mandal, H. (2019). *Lise öğrencileri araştırma projeleri yarışması proje rehberi*. 2204-A. Tübitak.
- Marcus, B. (2001). *Visual methods in social research*. Sage Publications.
- Marland, U. C. (1972). *Education of the gifted and talented*. U.S. Government Printing Office.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019). Bilim ve sanat merkezleri yönergesi, *Tebliğler Dergisi*, MEB Yayınları.
- Moss, J. ve Pini, B. (2016). *Visual research methods in educational research*. Palgrave Macmillan.
- Rose, G. (2013). On the relation between 'visual research methods' and contemporary. *Open Research Online*, 24-46.
- Spencer, S. (2011). *Visual research methods in the social sciences awakening visions*. Routledge.
- Usal, Y. ve Katırançı, M. (2020). *BİLSEM'lerde (Bilim ve Sanat Merkezleri) görsel sanatlar eğitimi proje üretimi ve hazırlama programı kapsamında kullanılan bir öğretim yöntemi örneği*. 26.11.2020 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/338431999_bilsem'lerdebilim_ve_sanat_merkezleri_gorsel_sanatlar_egitimi_proje_uretimi_ve_hazirlama_programi_kapsaminda_kullanilan_bir_ogretim_yontemi_ornegi adresinden erişildi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Bs.). Seçkin Yayıncılık.

Etik kurul onayı

2018-2019 eğitim-öğretim yılında (2020 yılı öncesi) yapılması sebebi ile bu araştırma etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Araştırmacıların katkı oranı beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar çatışması beyanı

Bu araştırma herhangi bir kurum, kişi veya kuruluş ile herhangi bir çıkar çatışmasına sebep olmamaktadır.